Tjele på tværs

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Tørveskæring i Riskjær i Pederstrup 1939
Bagest: Søren Andersen, karl på "Stævnbakgaard"
Forrest :Cresten Markussen
Hesten var importeret fra Polen

Medlemsblad nr. 1, 16. årgang januar 09

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forenings bestyrelse:

Birthe Dalsgaard, Skibdalvej 1, Lindum 8830 Tjele 98-544171 BD@nrsbgym.dk
Knud Østergaard, Vibevej 8, Ørum 8830 Tjele 86-652079 knud_vibevej@nrdc.dk
Hans Engberg, Høegsvej 32, Hammershøj 8830 Tjele 86-451710 enberg@privat.dk
Jørgen Dalager, Vråvej 24, Vrå 8830 Tjele 86-699096 nederskov@dalager.com
Jakob Thorsager, Hobrovej 19, Vammen 8830 Tjele 21609356 bojac@mail.dk
Britta Rasmussen, Hovedgaden 40, Vejrumbro 8830 Tjele 86-654535 brittaras@live.dk
Henning Simonsen, Veldsvej 28, Ørum 8830 Tjele 86-652254 mh@artmus.dk

Nyt fra bestyrelsen

Lokalhistorisk forening afholdt i 2008 fire arrangementer. De to første er omtalt i Tjele på Tværs nr. 2, 2008. De to sidste omtales her.
Foreningen var den 12. august arrangør af en historisk udflugt et stykke rundt i den gamle Tjele Kommune. Turen gik til Langsødal, Pederstrup, Løvel, Rødding, Sjørring, Lindum og Bigum. På turen så vi, hvordan det landskab, som vi bevæger os rundt i til dagligt er fyldt med historiske markører. Gravhøje viser hen til oldtidens begravelses- skikke. Landsbykirkerne peger på den kristne kirkes organisering. Herregårde som Langsødal og Tjele og bøndergårde i området er her stadig med deres historier fra fæstetiden og bondefrigørelsen. Skoler – mange i dag nedlagte – i fx Sjørring, Lindum og Bigum og forsamlingshusene i landsbyerne viser hen til oplysning og demokrati. På turen traf vi også i Rødding på helt moderne parcelhusbyggeri, der peger på, at landsbyer er i fortsat forandring. Guider på turen var Jørgen Dalager, Ruth Meller Sørensen og undertegnede.
Arrangementet d. 25. oktober blev afholdt på Langsø Friskole i Vammen. En gruppe i Vammen fortalte og viste billeder om deres arbejde. Historiegruppen r består af Jørgen Spanggaard, Jan Johannesen og Christian Nielsen. Gruppen holdt ved et meget velbesøgt møde et lysbilledforedrag om udviklingen i Vammen. Gruppen har særligt arbejdet med at finde materiale om gårdenes historie i Vammen. (Se Jørgen Spanggaards indlæg på side 4.)
I 2008 lykkedes det at fastholde et højt medlemstal og tilmed at øge det en smule, så foreningen nu har 152 medlemmer.
Kort tid før jul modtog lokalbestyrelsen besked om, at vort mangeårige bestyrelsesmedlem Jørgen Boje er død. Vi bringer på næste side en mindeomtale om Bøjes arbejde for Tjeleegnens lokalhistoriske Forening.
Til slut et godt nytår 2009 til medlemmer af foreningen og til bestyrelsesmedlemmer med tak til alle for jeres engagement i lokalhistorisk forening i det forløbne år. Tak til redaktionen af Tjele på Langs og til Lokalhistorisk Arkiv i Ørum for et godt samarbejde i 2008.

Birthe Dalsgaard

Lokalhistorisk personlighed er død

Kun godt et halvt år efter, at Jørgen Boje af helbredsmæssige grunde havde ønsket at træde ud af lokalhistorisk forenings bestyrelse, fik vi budskabet om hans død.

Boje sad i lokalhistorisk forenings bestyrelse fra 1999 til 2008 og i den periode lagde Jørgen Boje et stort arbejde i foreningens regi. Han havde en enorm lokalhistorisk viden og udfoldede på foreningens vegne stor kreativitet, brugte mange kræfter på at opspore historisk interessante steder og fulgte op med arrangementer, så ellers ubemærkede steder og fænomener blev kendt for Tjeleborgerne. Fra de senere år husker vi udflugten til Glenstrup Sø, besøget på Karmark Mølle og på Asmild kloster.

Boje var eminent til at opspore sjældne kort og specielt historisk materiale. Så selvom foreningen er uden midler til at betale honorar ved arrangementer, så lykkedes det gerne Boje at opspore erkendtligheder, som kunne være af værdi for foredragsholdere og rundvisere.

-De higer og søger …..

i Arken på søens bred i Rødding.

Tirsdag den 31. marts 2009 kl. 19.00 i Røddinghus,

vil de gerne vise og fortælle noget om, hvad de har fundet.

Ind til videre er der tre grupper i gang:

- Mejeriets historie (se side 8)
- Skolehistorie
- Og den tænksomme mande gruppe her på billedet vil tage os med en tur igennem Rødding i trediverne.
- Sødal Hovedgaard kan der måske også blive lidt tid til.

Der er samlet mange billeder, men gruppen søger stadig, så kontakt evt. Jørgen Dalager, hvis I har nogen i skufferne.

Der serveres kaffe, så et bidrag for den og husleje slipper man ikke for.

Generalforsamling (se bagsiden)

Arbejdet i den lokalhistoriske gruppe i Vammen.

De sidste 3 nu snart 4 år, har vi været i gang med vort arbejde med at prøve at finde ud af hvor gårdene i Vammen var placerede. Det vidste vi egentlig godt, men det spændende var jo, hvordan det kunne lade sig gøre på det lille område, som det er nemt at se på gamle kort. Vi fandt ud af det, med ca. 99% sikkerhed.
Vi gik i gang med at se på matr. numre. Der er både gamle og nye. Derefter blev det så folketællingerne. De beg. i 1787. Det var en meget stor hjælp, idet at vi her kunne se ændringerne i antal beboere på de forskellige ejendomme. Husbond eller gårdboer, det var mændene, konerne blev anført som kone. Børn og tjenestefolk var også nævnt på de forskellige ejendomme. Vi har også på de fleste fundet ud af, hvem der boede der, først som "Fæstebønder" senere blev det jo til ejere. De fleste blev i 1800 tallet selvejere, som det kaldtes dengang.

Der var dog 1 ejendom hvor Fæstebonden først blev selvejer i 1905.1 1907 gik han fallit, gården blev så udstykket ,og avlsbygningerne blev revet ned.
Vi er pt. ved at gennemgå alle ejendomme en gang til ,der er nogle justeringer der skal foretages. Hvis vi skal fortsætte, må det nok blive med at finde ud af hvornår de forskellige huse er opført. Mange af dem ved vi, men hvis det ikke bliver skrevet ned, så varer det jo ikke så længe, inden det bliver et større arbejde at finde ud af det. Vi har også set lidt på sognet. Sønderupgaard er vist en spændende opgave. Ved en lille undersøgelse for ca. 1 år siden fandt vi meget hurtig ud af, at gårdens historie i alle tilfælde går så langt tilbage som til 1329. Der er arbejde og emner nok, vi får se hvor langt vi når.

Jørgen Spanggaard

Rødding-Løvel-Pederstrup Mergel-forening.

Nedenstående er uddrag fra Kai Dalsgaards hæfte om Dalsgaardslægten, Løvelslinjen. Omtalt i sidste nr. af Tjele på Tværs.

Måske under indtryk af mergelbrydningens muligheder indbyder ingeniør Th. Claudi Westh fra Det danske Hedeselskab ved en annonce i Viborg Stifts Folkeblad d. 25. oktober 1909 til mergelmøde med flg. ordlyd: *"Rødding med flere byers husmandsforening har anmodet Hedeselskabet om at afholde møder angående stiftelsen af en mergelforening til aftagelse af mergel fra Ejstrup mergelleje. - Møder afholdes i Løvel forsamlingshus onsdag d. 27. ds. kl. 2 pr c. I Rødding forsamlingshus samme dag kl. 5prc. – Til møderne indbydes alle. interesserede. "*

Og dagen efter refererer avisen møderne således: *"Ny mergelforening. På foranledning af husmandsforeningerne i Rødding og Løvel havde Hedeselskabet i går indbudt til møder i Rødding og Løvel. Tilslutningen var meget ringe, formentlig fordi det er blevet opfattet som om møderne kun var for husmandsforeningernes medlemmer, mens hensigten jo var at søge dannet en forening for aftagelse af mergel fra Ejstrup mergelleje. - Hr. ingeniør Westh anbefalede at danne foreningen og fremlagde forslag til vedtægter.*

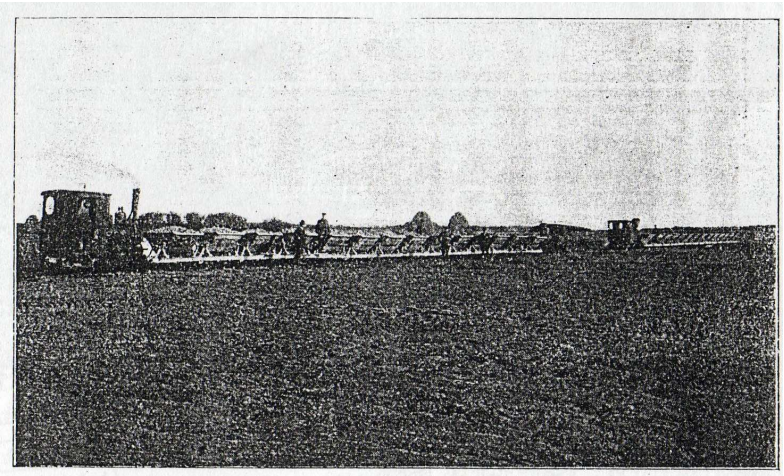

Fig. 1. Rødding—Løvel Mergelspor.
Ved Opkørsel af Mergel fra Skalsaadalen til Løvel anvendes 2 Maskiner d.
Stigningen her er 1 : 60.

Man kunne ved anlæg af et spor, oplyste hr. Westh, transportere mergelen billigt og bekvemt, så at sige direkte til hvert medlems mark. - Vedtægterne vedtoges, og foreningen dannedes under navnet "Rødding-Løvel-Pederstrup mergelforening". Bestyrelsen kom til at bestå af boelsmand Mads Chr.Kallestrup og husmand Jens J.Dalsgaard, begge af Rød-

ding, samt gårdejer A.Simonsen, boelsmand Niels Chr.Andersen og husmand Niels P. Christensen af Løvel. - Bestyrelsens første opgave bliver nu at arbejde videre på tilslutningen til foreningen".

Det lykkes efterhånden. I 1912 kan man skride til handling, idet der da er

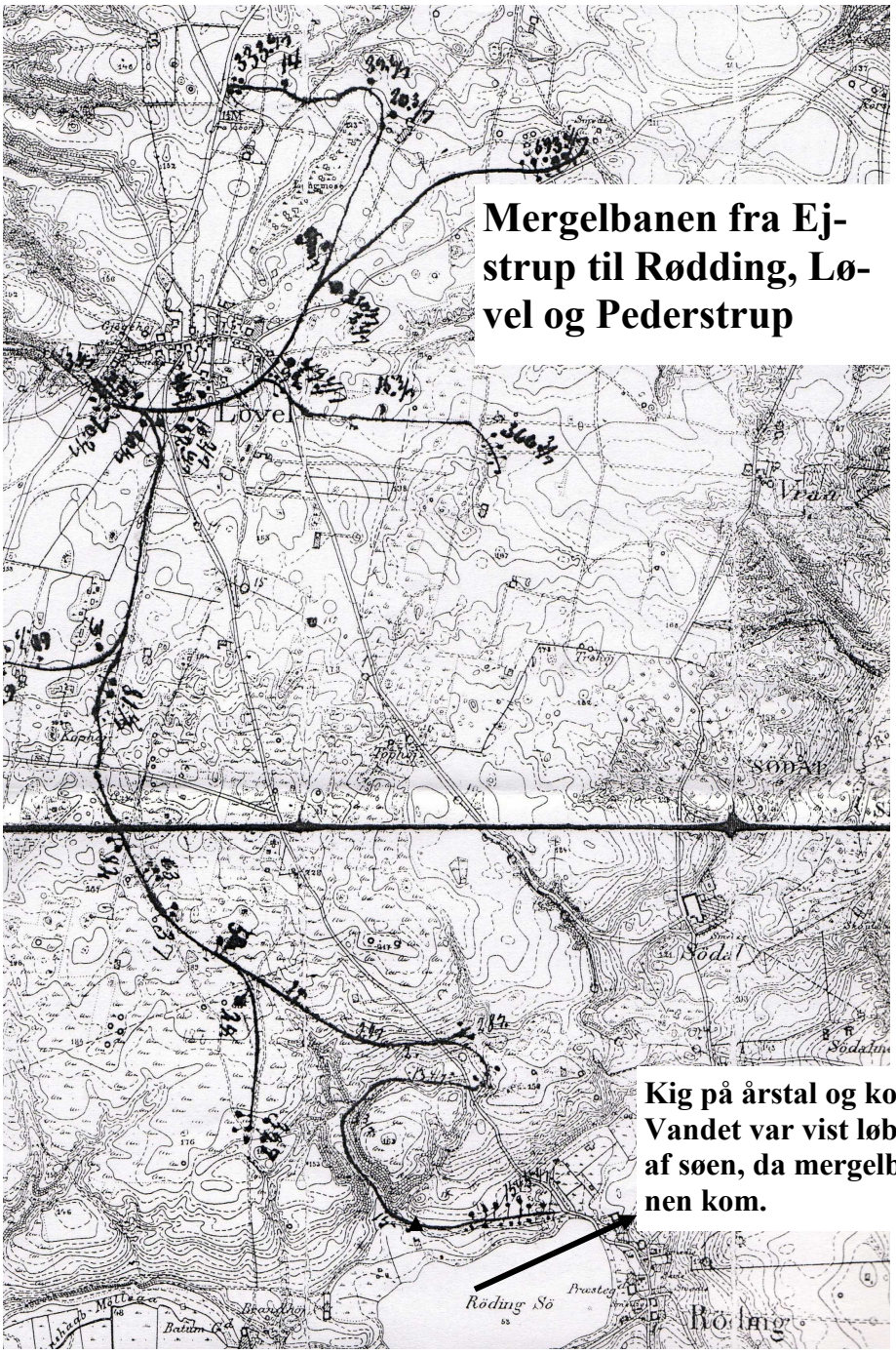

Mergelbanen fra Ejstrup til Rødding, Løvel og Pederstrup

Kig på årstal og kort! Vandet var vist løbet af søen, da mergelbanen kom.

ca. 200 interessenter i mergelskabet, der da har gmd. Anders Simonsen i Løvel som formand og Jens Jesper Dalsgaard i bestyrelsen. Mergelskabet underskrev en kontrakt med Det danske Hedeselskab om leje af et mergelspor med tipvogne, og en entreprenør Bertelsen etablerede ved licitation fra Hedeselskabet det fornødne transportmateriel til at føre mergelen over Skalsåen til Løvel.

Fra Viborg Sparekasse fik man gode lånevilkår, ligesom staten gav tilskud på halvdelen af renten indtil gælden var betalt.

Der var solidarisk hæftelse og pengene til sporleje og mergel skulle betales til Hedeselskabets kontor i Viborg. Dette, ansatte også formelt en sporformand, der var ansvarlig for sporets rette pasning og brug, og som aflønnedes af Hedeselskabet; desuden skulle der hver måned indsendes en indberetning på blanketter udleveret af Hedeselskabet og underskrevet af såvel sporformanden som mergelselskabets bestyrelsesformand.

I maj 1912 indsender da Jens Chr.Dalsgaard flg. ansøgning til Hedeselskabet: *"Undertegnede søger herved det danske Hedeselskab om at måtte blive antaget som sporformand for Rødding-Løvel-Pederstrup Mergelforening. Ærbødigst Jens Chr. Dalsgaard.*

Til De hrr. ingeniører ved Det danske Hedeselskabs kontors afdeling i Viborg undlader jeg ikke at meddele at det er med nogen ængstelse jeg søger denne plads, i virksomhed værende spor hurtig vil kunne sætte mig ind i ledelse af nævnte arbejde og lover med fuld ansvar at sætte alt ind på at dygtiggøre mig såvidt mine evner strækker til, håbende at de hrr. ingeniører vil være mig tida jeg jo ikke har praktisk kendskab til ledelse af ovennævnte arbejder. Jeg mener at jeg ved et kursus på et af Hedeselskabets l hjælp med råd, om jeg skulle blive antaget som sporformand for nævnte mergelforening. Ærbødigst Jens Chr. Dalsgaard".

Vedlagt er en anbefaling af 29. 04. 12 underskrevet af A. Simonsen på bestyrelsens vegne lydende således: *"Jens Chr. Dalsgaard, som vil søge plads som sporformand ved det herværende mergelselskab kan vi anbefale som en pålidelig og ædruelig mand i alle måder".* Også gårdejer Anders Simonsen er en fjern slægtning af en af Dalsgaardlinjens aner, men herom senere,ligesom om hans landsberømte søster Kirsten Si-

monsen. (Pigen fra Løvel, der var med til at fjerne hovedet af Chr. den niende i Løvel Forsamlingshus)

I oktober begyndte så arbejdet med ham som sporformand. Som kortet på foregående side viser var der hovedstation ved Løvel på en mark udenfor byen. Her var adskillige vigespor, en lokomotivremise og et kulhus, og herfra udgik sporene i forskellige retninger til byerne Pederstrup, Vraa, Rødding, Batum, Hauris og Ålstrup, sådan at merglen blev kørt direkte ud til interessenternes marker. I Hobro avis nr. 241 er der en beskrivelse af en sådan tur med Rødding-Løvel mergelbanen med tilhørende fotografier. Af kvitteringen for modtaget materiel, underskrevet af Jens Chr.Dalsgaard og Anders Simonsen, dateret d. 10. 01. 13, fremgår det bl.a., at der er leveret 4,4 km spor a 10 kg, 4,4 km spor af 7 kg, 950 stk. træsveller, 40 stk. åbne tipvogne og 10 stk åbne bremsevogne. Kørslen udførtes med 3 lokomotiver på 25,20 og 10 hk, idet al merglen køres over engene ved Skals å og derfra trækkes op ad en ca. 2 km lang strækning med stigning 1:50 op til Løvel by.

———————————

Karteldannelse før det var navngivet

Klip fra Rødding Andelsmejeris historie fortalt og skrevet af Peder Andersen. Batum.

"Først i 1930érne indfandt inspektør Aggerholm sig på Sindsygehospitalets vegne ude hos os. Der var dengang to mejerier i Viborg. Inspektøren havde opdaget, at de to mejerier havde delt tilbuddene på de forskellige mejeriprodukter imellem sig, og det kunne han ikke tolerere. Derfor kom han til os, om vi ville sælge et læs mælk daglig til Hospitalet, bestående af sødmælk, skummetmælk, kærnemælk, fløde og smør, i alt daglig 2700 - 3000 halvkilo. Priserne var jo små dengang. I 1934 var noteringen 1 kr.20 øre pr. kilo smør, men kun i et par uger. Mejeriets gennemsnitspris var i det 47. tyvende regnskabsår 91 øre pr.1/2 kg. smør.
Vi fik priserne opgivet på de forskellige produkter og kom straks i gang med leveringen, som varede ca. 3 år. Hvor stort et beløb det drejede sig om, kan jeg ikke oplyse, men fortjenesten var da så nogenlunde. Vi fandt, at vi fik for lidt for den søde mælk, så lagde vi 2 øre pr. kilo på den søde mælk. Dertil sagde Aggerholm, hvorfor gjorde I dette. Nu kan jeg ikke holde på Jer længere. Jeg har haft mange rejser til København i den anledning og besætningerne er uden dyrlægetilsyn. Folk kan løbe mig i næsen, skal folkene på Hospitalet ikke have samme garanti for mælkens godhed, som en almindelig borger."

Bemærk aften om Rødding i Rødding d. 31. marts. (se side 3)

Løvel-Broehuus ikke for Sognets Bønder eller Andre af Almuen,

Vi Frederik den Siette af Guds Naade Konge til Danmark,

de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig og Holstein, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg **Gjøre vitterligt:** at Vi, efter allerunderdanigste Ansøgninger, over indkommen Erklæring, allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom Vi og. i Overensstemmelse med allerhøieste Resolution af 4de Februar 1771, hermed bevilge og tillade, at Peder Ginnerup maa i det ham tilhørende Løvel-Broehuus i Viborg Amt, herefter og indtil videre, holde det Værtshus, som ved Bevilling af 17. September 1822 har været (Proprie)tairerne Pape, Rosborg, Herschind og Tolstrup tilladt de Rejsende med fornødne Logementer samt Spise og Drikkevarer til Nødtørftighed og for en billig be(taling) sammesteds betjene, imod deraf at svare til Vor i aarlig Afgift fire Rigsbankdaler som i.... Tid erlægges, samt i øvrigt med Vilkaar at Værtshuusholderen der paa Stedet vel maa brygge 01 til Værtshuusholdets Fornødenhed, men at det derimod forbydes ham aldeles at brænde Brændeviin, da det, som deraf behøves og falholdes skal tages i Kjøbstæderne.

2.

at, ligesom dette Værtshuus alene er bevilget for Reisende, det saaledes bliver Værtshuusholderen ganske forment der at holde Kroe for Sognets Bønder eller Andre af Almuen, som ikke er Veifarende eller paa deres Reiser passere bemeldte Sted, under denne Bevillings Fortabelse og videre Straf som for ulovligt Kroehold, og at. hvis det skulle indtræffe, at den forbi dette Sted løbende Landevei i nærværende Eiers Besiddelsestid andetstedshen blev flyttet og omlagt, Værtshuusholdet i saa Fald strax bør nedlægges, uden nogen Paastand om Godtgjørelse for Værtshuusholderens Næringstab.
Forøvrigt holdes Værtshuuset, saalænge samme vedbliver, i forsvarlig Stand ved lige, og retter Værtshuusholderen sig dermed i alle Maader efter Loven samt nu udgangne eller herefter udkommende Andordninger.
Hvorefter de Vedkommende sig allerunderdanigst have at rette.
Forbydende Alle og Enhver herimod, eftersom foreskrevet staar, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gjøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet i Vor Kongelige Residents- [redacted] stad Kjøbenhavn den 5te November 1835.

Under kongelig segl
Bevilling for Peder Ginnerup paa et Værtshuushold i det ham tilhørende Løvel-Broehuus i Vibore Amt

Mere herom på generalforsamling. (se bagside)

Tjele på langs

Tjele på langs 2008 blev præsenteret sidst på året og fik en fin modtagelse. Der har været
mange positive tilbagemeldinger fra læserne.
Som i alle de foregående syv bøger dækker indholdet den gamle Tjele kommune. Da dette område stadig står klart i folks bevidsthed, er redaktionen i gang med at planlægge Tjele på langs 2010.
Der er et par artikler, der ikke var plads til i den nys udsendte årbog, som skal med i 2010- udgaven, og derudover har vi mange ideer til forfattere og emner.
Som sædvanligt er vi meget interesserede i at få flere forslag, så henvendelser til redaktionen vil være meget velkomne.
Er der nogle områder - geografiske eller emnemæssige -vi har forsømt? Så kontakt en af nedenstående:

Lene Hove	86652936	lene.hove.@post.4.tele.dk
Henning Simonsen	86652254	mh@artmus.dk
Hans Engberg	86451710	engberg@privat.dk
Knud Erik Riisager	86451406	riisager-hammershoej@mail.dk

Salget af 2008- udgaven har været meget tilfredsstillende. Flere af udsalgsstederne har udsolgt.
Udover det gode salg er der stadig folk, der ønsker at købe de gamle årbøger.

Her en samlet oversigt over priserne:

Tjele på langs 1997	kr. 50
Tjele på langs 1998	kr. 50
Tjele på langs 2000	kr. 100
Tjele på langs 2002	udsolgt
Tjele på langs 2004	kr.100
Tjele på langs 2006	gratis
Tjele på langs 2008	kr 120

Bøgerne fås ved henvendelse til Bogsalget,
Tjørnevej 5,
Hammershøj, 8830 Tjele
86451406

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv

Tjelevej 8 - Ørum - 8830 Tjele

tlf.. 87 25 02 82

e-mail: info@tjelearkivet.dk

www.tjelearkivet.dk

Åbent hver mandag kl. 14 – 17.
(Ferielukket i juli måned)

På vores arkiv har vi haft besøg af en familie fra Næstved. Familien kom med et par billeder, som angiveligt skulle være et hus i nærheden af Tjele omkring 1925-26.

I huset boede et ægtepar Niels Chr. Nielsen og Jacobine (f. Justesen).
De fik 12 børn, bl.a. Christen (1899), Carl Martinus (1903), Ane (1904), Ejnar (1907), Hjalmar (1909), Hulda (1911), Robert (1913), Eleonora (1915), Alvilda (1918) og Margrete (1920).
Vi har uden held forsøgt at stedfæste huset. Vi vil derfor meget gerne have lidt hjælp.

Skulle nogen genkende huset eller måske nogle af personerne, vil vi blive glade.
Vi har fået en forespørgsel om Ørum Fattighus.
Desværre har vi ikke noget billede af dette hus, som lå på Vingevej, hvor Degnevænget begynder.

Skulle nogen være i besiddelse af et billede eller evt. nogle oplysninger om Ørum Fattighus, vil vi meget gerne have en henvendelse.

Generalforsamling

Sted: **Løvelbro Bistro**

Tid: **Onsdag d. 25. feb. 2009, kl. 19.00**

Program:

Dagsorden til generalforsamling i Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

1. Valg af dirigent

2. Beretning fra lokalhistorisk forening ved Birthe Dalsgaard, herunder arbejdsplan for det kommende år .

3. Beretning fra Tjele på Langs redaktionen ved Lene Hove.

4. Regnskab for 2008
   Lokalhistorisk Forening (Knud Østergaard)
   Tjele på Langs redaktion (Knud Erik Risager)

5.. Indkomne forslag (Forslag til formanden senest d. 18. feb.)

6. Budget og fastlæggelse af kontingent ved Knud Østergaard

7. Valg af bestyrelse, revisorer og suppleanter

   På valg er Jørgen Dalager, , Birthe Dalsgaard, Hans Engberg, Jakob Thorsager. (Sidstnævnte ønsker ikke genvalg.)

8. Evt.

Kaffe

Efter kaffen:
Jørgen Dalager vil tage os med en tur tilbage i historien omkring Løfvel Bro **og** -Kro **og lidt om Pederstrup Sogn i almindelighed.**